

Tredagershøytiden

Høringsdokument – Kirkerådet 2021

Innhold

Bakgrunn.....	s.2
Presentasjon av materialet.....	s. 2
Høring.....	s. 6
Alminnelige bestemmelser for tredagershøytiden.....	s. 7
Liturgi for skjærtorsdag.....	s. 8
Liturgi for langfredag.....	s. 12
Liturgi for påskenatt.....	s. 15
Tekstlesninger på påskenatt.....	s. 20
Veiledning.....	s. 28

Bakgrunn

Kirkemøtet vedtok med Gudstjenestereformen 2011 en ny ordning for søndagens hovedgudstjeneste. Det har hele tiden vært en forutsetning å supplere denne ordningen med andre gudstjenester og liturgier i kirkeåret. Dette gjelder særlig for den stille uke og påsken.

Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) drøftet saken i flere omganger, med tanke på å følge opp de mange lokale tradisjoner som hadde vokst frem i Den norske kirke knyttet til den stille uke og påske. Kirkerådet, med tilslutning fra Bispemøtet, vedtok på dette grunnlag å igangsette en revisjon av liturgiene for den stille uke.

NFG begynte i mars 2019 arbeidet med å utarbeide reviderte liturgier. Nemnda prioriterte da liturgier for de tre dagene skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/-natt. NFG leverte sitt forslag i august 2020. Dette forslaget gikk deretter til Bispemøtet for uttalelse. Biskopene leverte noen få merknader til Kirkerådet, og disse er tatt hensyn til når forslag til reviderte liturgier med dette sendes på høring.

Presentasjon av materialet

Forslaget som her foreligger presenterer de tre gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskenenatt. Disse hellige tre dagene (latinsk *triduum sacrum*) har helt siden 300-tallet vært sett på som en sammenheng, hvor menigheten forberedte seg til den store feiringen på påskenenatt. Komplekset av gudstjenester disse dagene har gjennom hele kirkens historie hatt en sentral posisjon. Samordning av disse gudstjenestene har også hatt stor betydning for gudstjenestefornyelsen på økumenisk grunn. Reform av de tre hellige dagene markerte begynnelsen på den store liturgifornyelsen i den romersk-katolske kirke fra 1950-tallet og fremover, som ble til inspirasjon også for mange protestantiske kirker.

I 1980-årene publiserte en rekke kirkesamfunn i USA sine versjoner av Tredagershøytiden, og oppfordret sine medlemskirker til å bruke dem. Det samme skjedde i anglikanske kirker og flere av de nordiske folkekirkene. I Den norske kirke kom denne bevegelsen til uttrykk gjennom innføringen av en liturgi for påskenenatt, som ble trykket i Gudstjenesteboken fra 1992.

Sammenstillingen av de tre gudstjenestene til en liturgisk helhet har ikke tidligere vært gjort i Den norske kirke, men mange menigheter har lokalt satt de tre dagene i sammenheng, inspirert av økumeniske forbilder. Bakteppet er hele den stille uke, som har blikket vendt mot Jesu lidelse, død og oppstandelse. Dette strekker seg i én bevegelse gjennom de tre dagene. Gudstjenestene er bundet sammen ved at det som begynner skjærtorsdag ikke avsluttes før påskeropet lyder påskenenatt: «Kristus er oppstanden!» Disse tre dagene blir på den måten avhengig av hverandre for å utgjøre hele påskehistorien. Påskedag fødes ut av hele dette forløpet, fra fellesskapet ved nattverdsmåltidet, via lidelse og korsfestelse til død og gravlegging. Påskens jubel henter slik sin kraft og kilde fra hele forløpet.

Denne tenkningen tilsier også at de tre gudstjenestene får en felles betegnelse. NFG foreslo i sitt utkast å bruke betegnelsen «Tredagershøytiden – påskens triduum», med kortformen triduum, som er den som økumenisk er mest i bruk. Bispemøtet sier i en merknad at dette er en betegnelse som kan virke fremmedgjørende, og fraråder den som betegnelse. Kirkerådet har sluttet seg til dette, og foreslår betegnelsen «Tredagershøytiden».

De enkelte gudstjenester

Skjærtorsdag

Messen på skjærtorsdag følger stort sett mønsteret for en vanlig hovedgudstjeneste slik den er vedtatt for hver kirke gjennom lokal grunnordning. Gudstjenesten har likevel visse særtrekk:

- Det gis en åpning for å la fotvasking være et liturgisk ledd før forbønnen. Menighetsrådet må i tilfelle ta stilling til dette.
- Det er utformet en forbønn spesielt for dagen, som et tillegg til øvrige forbønner.
- Det er utformet en mal for avdekking av alteret, som en mulighet. Der dette elementet velges, sløyfes fortrinnsvis velsignelsen. Slik markeres overgangen til langfredag.

Mange menigheter har på skjærtorsdag lagt et måltid i en eller annen form i eller i tilknytning til gudstjenesten. Noen steder har dette vært feiret som et jødisk påskemåltid, andre steder i form av et agapemåltid i forlengelsen av nattverden eller umiddelbart før eller etter gudstjenesten. Høringsforslaget gir en føring om at dersom menigheten vil holde et slikt måltid, bør det fortrinnsvis legges i forkant av gudstjenesten av hensyn til den dramaturgiske oppbyggingen. Etter messen og (eventuell) avdekking av alteret er vi liturgisk på vei mot Getsemane og langfredag.

Langfredag

Gudstjenesten på langfredag har tradisjonelt vært preget av enkelhet og har et visst alderdommelig preg. En slik enkelhet er også tilstrebet i høringsforslaget. Det samsvarer med dagens karakter at en revidert ordning hovedsakelig viderefører dagens liturgiske ordning. Samtidig tar høringsforslaget, i pakt med den generelle liturgiske utvikling i Den norske kirke, opp igjen elementer i liturgien som lenge ikke har vært i bruk hos oss, men som er en del av den bredere liturgiske tradisjon både i andre lutherske kirker og økumenisk.

Forslaget til revidert liturgi er dermed i det store og hele likt med dagens ordning i Gudstjenesteboken fra 1992. Den største endringen er at det i tillegg til dagens to hoveddeler, lesning av lidelseshistorien og forbønn, er gitt mulighet til meditasjon over korset som en tredje hoveddel. Dette elementet i gudstjenesten er innarbeidet i de fleste av våre nabokirker, og styrker det meditative preget ved langfredag. Det legges imidlertid opp til at langfredag også kan feires uten korsmeditasjonen.

Av enkeltelementer i forslaget kan særlig pekes på:

- Det er foreslått at vanlig klokkingering erstattes av klemting.
- En innledende bønn før tekstlesningen er gjeninnført. En slik bønn var en del av liturgien frem til dagens ordning, og er et av de eldste elementene i langfredagsgudstjenesten. Kyrieleddet har derimot aldri vært en del av gudstjenesten på langfredag, og er heller ikke foreslått her.
- Ordningen med kun å lese lidelseshistorien, og da i en fireårssyklus, er beholdt. Det er gitt anvisning om at denne kan leses på ulike måter.
- Preken som en fast del av gudstjenesten er beholdt fra 1992-ordningen. I veiledningen om langfredag i hovedgudstjenesten fra 2011 står følgende: «Det kan holdes en kort preken eller tekstmeditasjon. Eventuelt kan prekenen erstattes av stillhet til ettertanke og bønn» (s 2.99). Denne bestemmelsen er altså ikke foreslått videreført. Tekstutleggelse er en grunnleggende del av luthersk identitet, og pasjonsberetningene er blant de aller mest sentrale tekstene i evangeliene. Behovet for en preken er dermed ikke mindre enn andre kirkeårsdager. Som et signal om at langfredagens preken med fordel kan ha en meditativ form foreslås det imidlertid at det under leddet også «...eller tekstmeditasjon».
- Forbønnen på langfredag er beholdt i sin nåværende form, med litaniet som hoveddelen. I fortsettelsen av litaniet har forslaget en kollektbønn spesielt for langfredag, som alternativ til den tradisjonelle fastekollekten. I mange andre kirker er det lang tradisjon for en lang og omfattende forbønn på langfredag. Dette alternativet er altså ikke valgt, men det er gitt åpning for at menighetene lokalt kan bruke mer omfattende bønner
- Korsmeditasjonen er i forslaget lagt opp slik at den gir stort rom for lokal tilpasning. NFG hadde i sitt forslag også en åpning for at «bebreidelsene» (latinsk: «improperiene») kunne fremføres som et korverk under korsmeditasjonen, slik det skjer i en del menigheter. Kirkerådet anser imidlertid improperiene som omstridt av flere grunner, blant annet at teksten i tidligere tider ble tolket i antisemittisk retning. Henvisning til dette litaniet er derfor ikke med i liturgiforslaget.
- Som på skjærtorsdag åpner også denne liturgien for at velsignelsen ikke er med på langfredag, for å understreke både dagens spesielle preg og sammenhengen i de tre dagene.

Påskenenatt

Vigilien (vaken) på påskenenatt er blant de aller eldste gudstjenestene som er kjent i den kristne kirke. Den kom opprinnelig i forkant av en nattverd-gudstjeneste som ble feiret ved soloppgang på påskedag. Store deler av Det gamle testamente ble da lest gjennom natten. Fra det tredje århundre ble tekstlesningene kortet ned noe, og feiringen av oppstandelsen startet fra midnatt. På samme tid hører man om dåp av

nye kristne i rammen av denne gudstjenesten. På et senere tidspunkt ble liturgien for lystenning, som opprinnelig var en fast del av den daglige kveldsgudstjenesten, gitt en helt spesiell tyngde.

Påskevigilien fortsatte etter reformasjonen å bli feiret i lutherske menigheter i Tyskland, og var en populær gudstjeneste. Den ble ofte feiret grytidlig på påskemorgen. I Tyskland var en av fruktene av den liturgiske bevegelse i det 20. århundre en gjenoppdagelse av påskevigilien. En ordning for påskevigilie, som også inneholdt inspirasjon fra ortodoks feiring, ble utgitt første gang i Hannover i 1936, og skapte en økt interesse i de tyske lutherske kirkene. Dette ga støtet til en økumenisk gjenoppdagelse av påskenattsgudstjenesten, som også skapte inspirasjon i enkelte liturgisk bevisste miljøer i Norge. Det førte til det som i Den norske kirke var en for sin tid omfattende og dristig liturgi for påskenatt. Det forslaget som nå foreligger er i stor grad en videreføring av ordningen fra 1992. De endringene som foreslås er inspirert både av den bredere økumeniske tradisjon og en refleksjon av praksis som har utviklet seg i ulike menigheter. Forslagene er dessuten preget av «trekkspill»-tenkningen fra gudstjenestereformen, slik at den gir flere alternativ og dermed rom for fleksibilitet i uttrykket og større mulighet for stedegengjøring.

Av enkeltelementer som er nye skal særlig nevnes:

- Mulighet for en fyldigere inngangsdal, hvor menigheten kan møtes utenfor kirken, og det kan tenkes et bål, «den nye ild». Dette er et element som har dype røtter i flere andre kirkers feiring.
- Et større tilfang av tekstlesninger. De fleste andre kirker med ordninger for påskenatt har tradisjon for å lese inntil ni eller tolv tekster, hvorav de fleste fra Det gamle testamente. Samtidig er det lagt opp til å kunne lese færre enn de oppsatte lesningene. Denne tenkningen tas opp i forslaget. Samtidig foreslås det en liten forenkling, ved at det ikke leses en innledning til hver av tekstene. En kollekt etter hver av de gammeltestamentlige lesningene er beholdt, men kan utelates.
- En noe utvidet ordning for dåpspåminnelse enn i dagens ordning. Formuleringene i dåpspåminnelsen foreslås også integrert i dåpsliturgien dersom det er dåp i denne gudstjenesten.

Lokal tilrettelegging av gudstjenestene

Forslaget til Alminnelige bestemmelser for tredagershøytiden legger til rette for at hver menighet skal lage en plan for den lokale påskefeiringen. Denne innebærer å vedta en lokal grunnordning for gudstjenestene i tredagershøytiden samt en plan for hvordan påskefeiringen som helhet kan gjennomføres i den enkelte menighet. Et flertall av menighetene i Den norske kirke vil antagelig ikke gjennomføre hele det gudstjenesteprogrammet som ligger i forslaget, i tillegg til høytidsgudstjeneste på påskedag (evt. andre påskedag). Forslaget legger derfor opp til at flere menigheter kan gå sammen om å lage en felles plan for feiring av tredagershøytiden og påsken, herunder å lage en lokal grunnordning i fellesskap. Denne må ses i rammen av den allerede vedtatte lokale grunnordningen for hovedgudstjenesten. Alminnelige bestemmelser legger slik til at lokal grunnordning for tredagershøytiden og påske

følger samme skjema, blant annet med regulering av hvilke ledd menighetsrådet skal avgjøre.

Liturgisk farge

NFG har i sitt forslag til liturgier også anbefalt at det i tillegg til de nåværende gjeldende farger kan åpnes for hvit som liturgisk farge på skjærtorsdag og rød på langfredag. Den liturgiske fargen for påskeaften beholdes som hvit. Også dette forslaget er inspirert av den bredere økumeniske tradisjon, hvor dette er den mest vanlige fargekoden.

NFG's forslag på dette punkt er ved en inkurie ikke lagt frem for Bispemøtet. Kirkerådet har derfor ingen anbefaling, men legger NFG's forslag ved til orientering og kommentar.

Alminnelige bestemmelser for tredagershøytiden

1. Påsken er den fremste av kirkeårets tre store høytider, som har sin særegne dramaturgi i menighetenes gudstjenesteliv. Alle menigheter skal legge en plan for organiseringen av påskens gudstjenester og bruk av ressurser i disse.
2. De tre dagene skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/påskenenatt gir en liturgisk ramme rundt påskens drama. Gudstjenestene på disse dagene danner en helhet, og normalt bør menigheten feire alle disse tre gudstjenestene. Dersom det ikke er lokale ressurser til å feire enkeltvis, bør flere menigheter gå sammen om en felles feiring.
3. Menighetsrådet vedtar en lokal grunnordning for formen på de tre gudstjenestene på skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/påskenenatt og sammenhengen mellom dem.

Menighetsrådet avgjør:

- a. Om det skal være et måltid i forkant av gudstjenesten skjærtorsdag
 - b. Om fotvasking skal inngå i skjærtorsdagsgudstjenesten
 - c. Om korsmeditasjonen skal inngå i langfredagsgudstjenesten
 - d. Tidspunktet for påskenenattsgudstjenesten
 - e. Om det skal brukes røkelse på påskenenatt
4. Dersom en eller flere av gudstjenestene er felles for hele eller deler av prostiet, vedtar de berørte menighetsrådene sammen en felles ordning.
 5. Liturgisk farge for skjærtorsdag er hvit eller lilla. Liturgisk farge for langfredag er rød eller lilla.

Liturgi for skjærtorsdag

I forkant av gudstjenesten kan menigheten inviteres til et måltid med vekt på fellesskap. Måltidet avsluttes i rimelig tid før gudstjenesten begynner.

Dersom menighetsrådet har vedtatt at fotvasking inngår i gudstjenesten, legges denne etter ledd 16 Kunngjøringer.

Liturgien følger den lokale grunnordning for Hovedgudstjeneste 2020.

I Samling

1 Forberedelse

Kirkerommet er åpent en stund før gudstjenesten, med anledning til stillhet, lystenning og bønn.

Klokkeringing

Her eller etter ledd 3 Hilsen kan det være
Kort informasjon om dagens gudstjeneste ved medliturg eller liturg.

Informasjonen avsluttes med:
ML/L: La oss være stille for Gud.

Kort stillhet

Tre klokkeslag

Et stjernetegn (*) er satt til ledd der menigheten som hovedregel står.

*** 2 Inngangssalme**

Som preludium kan det fremføres vokal- eller instrumentalmusikk som svarer til dagens karakter. Dette skjer normalt som forspill til salmen.

Det kan være prosesjon under preludiet/forspillet og/eller inngangssalmen. Prosesjonskors bæres først i prosesjonen. Lys og tekstbok, brød og vin kan også bæres inn. Hvis brød og vin ikke er satt fram på et eget sidebord, eller på alteret før gudstjenesten, bæres det inn i prosesjonen og settes på sidebordet eller på alteret.

Menigheten står under prosesjon, Inngangssalme og Hilsen.

*** 3 Hilsen**

4 Samlingsbønn

Samlingsbønn med følgende kirkeårsvariabelt ledd eller en annen samlingsbønn.

ML: La oss be.

... Du kaller oss til å følge Jesus,
han som ga avkall på sitt eget for å tjene deg ...

5 Syndsbekjennelse

Følger her, eller som ledd 17

Syndsbekjennelsen kan utvides med allment skriftemål. Se veiledningen.

6 Kyrie

7 Gloria

Gloria kan utelates

8 Dagens bønn

Dagens bønn kan utelates.

Bønnen synges eller fremsies.

Bønnen innledes med:

L: La oss alle be

L: Herre Jesus Kristus,
du ga deg selv til soning for våre synder og innbyr oss til ditt hellige måltid.

Vi ber deg:

Foren oss med deg i brødet og vinen. Vær oss nær selv når vi svikter,
og la oss med hele din kirke samles hos deg i ditt fullendte rike,
du som med din Far og Den hellige ånd lever og råder,
én sann Gud fra evighet og til evighet.

M: Amen.

II Ordet

9 Første lesning

10 Bibelsk salme /Salme

11 Andre lesning

***12 Evangelium**

13 Preken

***14 Trosbekjennelse**

15 Salme

16 Kunnngjøring

Kan legges her eller et annet sted i gudstjenesten, eller formidles til menigheten på annen måte.

Fotvasking kan følge her. Se veiledning.

17 Syndsbekjennelse

Følger her eller som ledd 5.

18 Forbønn

Forbønnen kan utformes lokalt, eller en kan bruke ferdig formulerte bønner. Forbønnen ledes fortrinnsvis av en medliturg. Følgende forbønn kan benyttes.

ML/L: La oss be.

ML/L: Gud, vår Far; I denne natt, da han ble forrådt, vasket Jesus disiplenes føtter. Vi ber deg: Gi oss kraft til å følge hans eksempel og tjene hverandre i kjærlighet.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt, da han brøt brødet, ba han om at de alle skulle være ett. Vi ber deg: Styrk din kirke på jorden og gi enhet mellom troende.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt ba han for dem som kom til tro gjennom disiplenes vitnesbyrd. Vi ber deg: La evangeliet forkynnes til frelse, frigjøring og håp.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt ba han disiplene om å vise kjærlighet, men ble selv utstøtt og foraktet.

Vi ber deg: Hold din hånd over alle som er ensomme og alene.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt møtte han verdens hat. Han ba for sine disipler, at de skulle bli bevart fra det onde.

Vi ber deg: Vær hos dem som utsettes for menneskers ondskap og er forfulgt for sin tro.

M: Menighetssvar

ML/L: I denne natt løftet han frelsens beger og gikk lydig mot døden. Han ga oss håpet om at vi en gang skal se hans herlighet og være der han er.

Vi ber deg: Hold håpet levende i oss. La oss finne hvile hos deg, til du reiser oss opp på oppstandelsens morgen.

M: Menighetssvar

19 Takkoffer

Menighetens takkoffer kan følge her eller under nattverdsalmen.

III Nattverd

Ordningen for nattverd ved hovedgudstjenesten brukes. Ved innstiftelsesordene VERBA kan liturgen innlede med følgende ord:

L: Vår Herre Jesus Kristus, i denne natt, da han ble forrådt, tok han et brød ...

IV Sendelse

Gudstjenesten kan avsluttes med avdekking av alteret Da utgår normalt ledd 25 - 27 i liturgien. Avdekkingen kan ha en kort innledning før en slokker alterlysene. Der det er mulig dempes også elektriske lys. Under avdekkingen kan det være vokal - eller instrumentalmusikk eller stillhet.

Avdekkingen kan også følge etter ledd 25 Velsignelsen.

Kirkerommet kan være åpent en stund etter gudstjenesten for stillhet og bønn. Se veiledningen.

24 Salme

25 Velsignelse

L/ML: Herren være med dere

M: Og med deg være Herren

Eller

L/ML: La oss prise Herren

M: Gud være lovet, halleluja, halleluja, halleluja

Eller

L: Ta imot velsignelsen

L: Herren velsigne deg og bevare deg.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig

Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. +

M: Amen, amen, amen

26 Utsendelse

27 Postludium

Liturgi for langfredag

Ringning erstattes med klemting før gudstjenesten.

Alterbordet er avdekket og uten lys.

Gudstjenesten kan begynne med instrumental- eller vokalmusikk.

1 Inngangssalme

2 Dagens bønn.

Uten hilsen eller innledning

L: Evige, nådige Gud,
Du sendte din Sønn for å lide og dø for vår skyld.
Vi ber deg:
Åpne vårt hjerte for korsets gåte.
La Kristi kors bli et tegn på håp
i en verden merket av lidelse og ondskap,
ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre,
som med deg og Den hellige Ånd lever og råder,
én sann Gud fra evighet til evighet.

M: **Amen.**

3 Lesning av lidelseshistorien.

Denne leses i en fireårs-syklus. Menigheten kan stå under siste lesning. Etter hvert avsnitt kan det synges en salme eller del av en salme. Alternativt kan hele teksten leses i sammenheng, med en salme før prekenen. Bibelteksten kan deles på tre lesere som har ulike roller, se veiledningen. Teksten kan også synges.

ML: La oss høre vår Herre Jesu Kristi lidelseshistorie fra evangeliet etter ...

År A Matt 26,30-68

År B Mark 14,26-65

År C Luk 22,39-62

År D: Joh 18,1-27

Salme eller bibelsk salme

År A Matt 26,69-27,31a

År B Mark 14,66-15,20a

År C Luk 22,63-23,25

År D: Joh 18,28-19,16

Salme eller fortsettelse av samme salme

År A Matt 27,31b-50

År B Mark 15,20b-37

År C Luk 23,26-46

År D: Joh 19,17-30

Salme eller fortsettelse av samme salme

4 Preken eller tekstmeditasjon.

5 Salme

Her eller etter forbønnen kan følge:

6 Korsmeditasjon

Menigheten gis tid til å meditere foran et kors som er plassert foran i kirkerommet eller som bæres inn eller reises opp under dette leddet. Se veiledningen

Følgende dialog fremsies eller synges:

L: Kristi kors

M: vårt eneste håp

Eller

L: Se Kristi kors, på det hang verdens frelser

A: Kom, la oss tilbe ham.

Dersom korset bæres inn i prosesjon, reiser menigheten seg når korset bæres inn. Prosesjonen stanser tre ganger, og en av dialogene over fremsies hver gang.

Korset plasseres i en fot foran i kirken.

Menigheten kan sitte eller knele under korsmeditasjonen, eller gå fram og knele ved korset.

Under korsmeditasjonen kan synges passende salmer eller fremføres vokal- eller instrumentalmusikk.

Ved avslutningen av korsmeditasjonen følger denne lovprisningen:

L: Vi tilber deg, Kristus, og velsigner ditt navn,

A: for ved ditt hellige kors har du forløst verden.

7 Forbønn

Litaniet

Deretter bes den følgende bønnen eller fastekollekten.

En mer omfattende forbønn kan bes i forlengelsen av litaniet, dersom det er forberedt lokalt.

Nådige Gud,
vi takker deg fordi du gav din Sønn for våre synder

og frelste oss fra dødens makt.
Ved hans lidelse og død forsonet du alt i himmel og på jord, og
ved ham ber vi deg:

Kristus var grepet av frykt.
Gud, trøst dem som har mistet håp og livskraft.
Kristus ble tatt til fange;
Gud, hjelp alle som utsettes for vold og fangenskap.
Kristus ble hånet av folkemengden;
Gud, styrk dem som er utstøtt og forfulgt.
Kristus bar våre sykdommer;
Gud, kom til alle som er tynget av sykdom og smerte.
Kristus var ensom i dødens time;
Gud, vær hos dem som kjemper med døden.
Kristus oppgav sin ånd på korset;
Gud, befri ditt skaperverk fra utarming og ødeleggelse.

Gud vi ber deg:
Gi din kirke kraft til å kjempe for rettferd og fred.
Vend oss bort fra synden,
og la oss ved din nåde ta opp vårt kors
og følge etter ham som er troens opphavsmann og fullender.
For Jesu Kristi skyld.

A: Amen

Fadervår.

8 Slutningssalme

9 Velsignelsen

Dersom gudstjenesten feires som en del av tredagershøytiden, vil punkt 9 normalt utgå.

L: Ta imot velsignelsen

L: Herren velsigne deg og bevare deg, Herren la ditt ansikt lyse over deg og være deg nådig, Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred

A: Amen

Her kan følge:

10 Postludium

Vokal- eller instrumentalmusikk.

Liturgi for påskenatt

Påskenatt er ifølge gammel tradisjon våkenatt for Herren. Gudstjenesten begynner etter mørkets frembrudd og normalt ikke før kl 23.00.

Gudstjenesten kan gjøres enkel eller mer omfattende etter hva som er de lokale behov. Se veiledningen.

Dersom det er vedtatt lokalt, kan det brukes røkelse i gudstjenesten. Se veiledningen

I Inngang: Lys-seremonien

1 Innledning og inngangsprosesjon

Menigheten kan enten samles foran eller vente inne i kirken, som er mørklagt eller bare svakt opplyst.

Det kan tennes et lite bål utenfor kirken. Om ønskelig kan ilden velsignes, se veiledningen.

Påskelyset tennes fra bålet eller, dersom det ikke er et bål, med et mindre lys i våpenhuset eller inngangspartiet. Deretter innleder liturgen:

L: Kristus er i går og i dag den samme, ja til evig tid. Han er Alfa og Omega, den første og den siste, begynnelsen og enden. Ham tilhører æren, nå og i all evighet.

Må lyset fra Kristus, som står opp i herlighet, jage bort alt mørke fra vårt hjerte og sinn.

A: Amen

Lyset bæres inn i prosesjon. På veien opp til koret stopper prosesjonen tre ganger. Liturgen hever lyset og sier hver gang:

L: Kristus er verdens lys!

A: Gud være lovet!

Lyset settes i staken, som er plassert i koret eller foran alterringen.

2 Påskelovsangen – Exsultet

Påskelovsangen kan synges med eller uten menighetsomkved.

Istedenfor Exsultet kan en velge et enklere alternativ hvor menigheten synger et omkved eller en salme.

Liturg eller Forsanger Fryd deg, du himmelens engleskare.

Bryt ut i jubel, alle Guds mysterier,

og la frelsens basun prise den store konges seier.

Gled deg, du jord, i stråleglansen fra den evige kongens herlighet,

og vit, all verden, at mørket er veket bort. Vær glad du Guds kirke, smykket av lysets stråler, så også dette hus kan gjenlyde av folkenes mektige lovsang.

Omkved: Dette er natten da Kristus brøt dødens lenker og seirende stod opp fra dødsriket.

L/F Løft deres hjerter.

M Vi løfter våre hjerter til Herren.

L/F La oss takke Herren vår Gud.

M Det er verdig og rett.

L/F I sannhet verdig og rett er det å lovsynge den usynlige og allmektige Fader og hans enbårne Sønn, Jesus Kristus, vår Herre, han som for oss betalte Adams skyld til den evige Far, og som ved sitt dyrebare blod strøk ut det gamle skyldebrevet.

Omkved

L/F Ja, dette er påskefesten, da det sanne Lam ble slaktet, og med Lammets blod blir de troendes dørstolper helliget. Dette er den natt, da du førte våre fedre, Israels barn, ut av Egypt og lot dem gå tørrskodde gjennom Det røde hav.

Omkved

L/F Ja, dette er den natt, da lyset fra ildstøtten drev syndens mørke bort. Dette er den natt da alle som tror på Kristus, ble befridd fra denne verdens laster og syndens mørke, da du gir dem nåde på nytt og fornyer dem i hellighet. Dette er den natt da Kristus brøt dødens lenker og seirende stod opp fra dødsriket. For det hadde aldri gagnet oss å bli født dersom vi ikke også var blitt gjenløst.

Omkved

L/F Å, hvor underfull er den godhet som du ærer oss med. Å, hvor grenseløs er din kjærlige miskunn, du som for å kjøpe trelen fri overgav Sønnen. Å, salige natt, som alene var verdig til å kjenne timen og stunden da Kristus stod opp fra de døde. Dette er natten som det står skrevet om: «Natten skal lyse som dagen, ja, mørket skal være som lyset».

Omkved

L/F Å, salige natt, som forener det himmelske med det jordiske, det guddommelige med det menneskelige. Derfor ber vi deg, Herre: La dette lys brenne uten opphør og drive bort mørket fra denne natt. La morgenstjernen finne det brennende, den stjernen som ikke kjenner nedgang, Kristus som er vendt tilbake fra de døde og lyser for menneskeslekten.

Omkved

L/F Derfor ber vi deg, Herre, at du i denne glederike påsketid vil gi fred til oss, ditt folk, og til alle dine tjenere. Styr og led oss, og bevar oss i din mektige varetekt, ved din Sønn, Jesus Kristus, vår Herre, han som med deg og Den Hellige Ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.

Omkved

II Ordets liturgi

L/ML: I denne natt reiste Gud Jesus Kristus opp fra de døde og førte liv og udødelighet frem i lyset. La oss høre hvordan Gud skapte alt ved sitt mektige ord; i tidlige tider frelste sitt folk og da tiden var moden sendte sin sønn, vår frelser.

3 Gammeltestamentlige lesninger

Det leses fra et utvalg tekster fra Det gamle testamente. Det bør leses minst to tekster, og 2 Mos 14 skal alltid være med. Etter hver tekstlesning kan om ønskelig bes en bønn, og det kan synges salmer eller bibelske salmer mellom hver lesning. Se tillegg for tekster.

4 Lovprisning – GLORIA

Under denne sangen tennes lyset i kirken. Menigheten kan slukke sine lys. Det kan ringes med kirkeklokkene.

5 Nytestamentlig lesning

Rom 6,3-11

6 Påskeevangeliet

Halleluja

Evangelielesningen innledes med et hallelujaomkved eller et salmevers med hallelujaomkved.

Det kan være evangelieprosesjon. Den som bærer boken kan ledsages av lysbærere.

Evangelielesning

Mark 16,1-8

Om ønskelig kan påskeevangeliet fra en av de andre evangelistene leses.

7 Preken – tekstmeditasjon

8 Salme etter preken

III Dåp – dåpspåminnelse

9 Innledning til dåp – dåpspåminnelse

Dersom det er dåp i gudstjenesten, følges ordning for dåp. Tekstlesningen under punkt 1) mottakelse til dåp samt punkt 2) dåpssalmen utelates. Handlingen har følgende innledning:

L: I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Kjære menighet, i denne påskesnatt er vi blitt minnet om hvordan vi i dåpen fikk del i den frelse som Jesus har vunnet for oss.

Med takk og glede ...

10 Trosbekjennelse

L: Vi ble døpt til å leve vårt liv i forsakelse og tro og tjeneste for Gud og vår neste. La oss derfor med lovprisning og takk bekjenne forsakelsen og troen som lød ved vår dåp:

Forsakelsen

Den apostoliske trosbekjennelse

Dersom et ikke er dåp i gudstjenesten, leses de to innledningene sammenhengende ved døpefonten. Dåpspåminnelsen avsluttes deretter slik:

11 Bønn og lovprisning

L: Trofaste Gud, vi takker deg for dåpen og løftet om at Jesus er med oss alle våre dager. Bevar oss i troen på deg, så vi fortsatt kan vandre i lyset og nå det evige mål i ditt rike. Gud, hør vår bønn.

A: Amen

L: Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde! (1 Pet 1,3)

IV Nattverd

12 Salme

Under salmen tennes lysene på alteret, dersom de ikke er tent under Gloria. Alteret kan også dekkes her.

Her følger en av nattverdordningene for hovedgudstjenesten.

V Utgang

13 Velsignelse

L: La oss prise Herren!

A: Gud være lovet! Halleluja, halleluja, halleluja!

Eller

L: Ta imot velsignelsen

L: Herren velsigne deg og bevare deg ...

A: Amen, amen, amen

Det slås tre ganger tre slag med kirkeklokken

14 Salme

Under salmen tenner menigheten sine lys og følger prosesjonen ut av kirken. Gudstjenesten avsluttes foran kirken ved at liturg og menighet gjentar tre ganger:

L: Kristus er oppstanden!

A: Ja, han er sannelig oppstanden

Tekstlesninger til påskenatt

1. 1 Mos 1,1-2,4a

I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden.

2 Jorden var øde og tom, mørke lå over dypet, og Guds ånd svedde over vannet. 3 Da sa Gud: «Det skal bli lys!» Og det ble lys. 4 Gud så at lyset var godt, og Gud skilte lyset fra mørket. 5 Gud kalte lyset dag, og mørket kalte han natt. Og det ble kveld, og det ble morgen, første dag.

26 Gud sa: «La oss lage mennesker i vårt bilde, så de ligner oss! De skal råde over fiskene i havet og fuglene under himmelen, over feet og alle ville dyr og alt krypet som det kryr av på jorden.» 27 Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, som mann og kvinne skapte han dem. 28 Gud velsignet dem og sa til dem: «Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere! Dere skal råde over fiskene i havet og over fuglene under himmelen og over alle dyr som det kryr av på jorden.» 29 Og Gud sa: «Se, jeg gir dere alle planter som setter frø, alle som finnes på hele jorden, og alle trær som bærer frukt med frø i. Det skal dere ha å spise. 30 Og til alle dyr på jorden og til alle fugler under himmelen og til alt som kryper på jorden, alt som har livsånde i seg, gir jeg alle grønne planter å spise.» Og det ble slik. 31 Gud så på alt det han hadde gjort, og se, det var svært godt! Og det ble kveld, og det ble morgen, sjette dag.

Så var himmelen og jorden fullført, med hele sin hær. 2 Den sjuende dagen fullførte Gud det arbeidet han hadde gjort, og den sjuende dagen hvilte han fra hele det arbeidet han hadde gjort.

Bønn

Evige Gud, du skapte himmel og jord,
og du formet mennesket i ditt bilde.
Vi takker deg for alt som blir til ved ditt ord.
Lær oss å ta vare på skaperverket,
så vi ikke vender oss bort fra din godhet.
Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

2. 1 Mos 7,1-5,11-8; 8,6-18; 9,8-13

Herren sa til Noah: «Gå inn i arken, du og hele din husstand! For du er den eneste jeg i denne tid har sett som er rettferdig for meg. 2 Av alle rene dyr skal du ta med deg sju par, hann og hunn sammen, og av alle dyr som ikke er rene, ett par, hann og hunn sammen, 3 av himmelens fugler på samme måte, sju par, hann og hunn, for å holde hver art på hele jorden i live. 4 For om sju dager vil jeg la det regne på jorden i førti dager og førti netter og utslette fra jorden alt som finnes, alt jeg har laget.» 5 Og Noah gjorde alt som Herren hadde pålagt ham.

17 Da kom storflommen over jorden i førti dager. Vannet steg og løftet arken, så den fløt opp fra jorden. 18 Vannet flommet og steg høyt over jorden, og arken drev omkring på vannet.

6 Da førti dager var gått, åpnet Noah luken han hadde laget på arken, 7 og sendte ut raven. Den fløy fram og tilbake til vannet hadde tørket bort fra jorden. 8 Så sendte han ut duen for å se om det var blitt mindre vann på jordoverflaten. 9 Men duen fant ikke noe sted hvor den kunne hvile foten, og vendte tilbake til ham i arken, for det sto vann over hele jorden. Han rakte ut hånden, grep duen og tok den inn til seg i arken. 10 Han ventet sju dager til og sendte så duen ut av arken igjen. 11 Duen kom til ham i kveldingen, og se, den hadde et friskt oljeblad i nebbet. Da skjønnte Noah at det var blitt mindre vann på jorden. 12 Og han ventet sju dager til. Så sendte han ut duen, og da vendte den ikke tilbake til ham mer

15 Og Gud talte til Noah: 16 «Gå ut av arken, du og din kone og dine sønner og dine svigerdøtre sammen med deg! 17 Alle dyrene som er hos deg, alt levende, både fugler og fe og alt kryp som det kryr av på jorden, skal du ta med deg. De skal myldre på jorden og være fruktbare og bli mange.» 18 Så gikk Noah ut sammen med sine sønner og sin kone og sine svigerdøtre.

8 Så sa Gud til Noah og sønnene hans: 9 «Nå vil jeg opprette min pakt med dere og etterkommerne deres 10 og med hver levende skapning hos dere, både fugler og fe og alle ville dyr som er hos dere, alle som gikk ut av arken, alle dyr på jorden. 11 Jeg oppretter min pakt med dere: Aldri mer skal det skje at alt kjøtt og blod blir utryddet av vannet fra storflommen. Aldri mer skal en storflom komme for å ødelegge jorden.»

12 Og Gud sa:

«Dette tegnet setter jeg
for pakten mellom meg og dere
og hver levende skapning som er hos dere
i kommende slektsledd til alle tider:

13 Jeg setter buen min i skyene,
den skal være et tegn på pakten
mellom meg og jorden.

Bønn

Allmektige Gud, du stoppet flommens kilder
og satte regnbuen i skyene,
som tegn på pakten mellom deg og alt levende.
Vi takker deg for dine løfter som gjelder til alle tider,
og som gir oss framtid og håp.
Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

3. 2 Mos 14,1-4; 10-31 15,20-21

Herren sa til Moses: 2 «Si til israelittene at de skal snu om og slå leir foran Pi-Hahiroth, mellom Migdol og havet! Foran Baal-Safon, midt imot byen, skal dere slå leir ved havet. 3 Så kommer farao til å si at israelittene har gått seg vill i landet, og at ørkenen har stengt dem inne. 4 Jeg vil gjøre faraos hjerte ubøyelig, så han setter etter dem. Da skal jeg vise min herlighet på farao og hele hans hær. Og egypterne skal kjenne at jeg er Herren.» Dette gjorde israelittene.

10 Da farao nærmet seg, så israelittene opp og fikk øye på egypterne som kom etter dem. De ble grepet av stor frykt og ropte til Herren. 11 De sa til Moses: «Fantes det ikke graver nok i Egypt siden du har ført oss ut i ørkenen for å dø? Hvorfor har du gjort dette mot oss? Hvorfor førte du oss ut av Egypt? 12 Var det ikke det vi sa til deg i Egypt: La oss få være i fred, vi vil arbeide for egypterne! Det er bedre for oss å arbeide for dem enn å dø i ørkenen.» 13 Da sa Moses til folket: «Vær ikke redde! Stå fast, så skal dere få se at Herren frelser dere i dag! For slik som dere ser egypterne i dag, skal dere aldri se dem mer. 14 Herren skal stride for dere, og dere skal være stille.»

15 Herren sa til Moses: «Hvorfor roper du til meg? Si til israelittene at de skal dra videre! 16 Du skal løfte staven din og rekke hånden ut over havet og kløve det, så israelittene kan gå tørrskodd tvers igjennom havet. 17 Se, jeg gjør egypterne harde, så de setter etter dem. Jeg skal vise min herlighet på farao og hele hans hær, på vognene og rytterne hans. 18 Egypterne skal kjenne at jeg er Herren når jeg viser min herlighet på farao og vognene og rytterne hans.»

19 Guds engel, som hadde gått foran Israels leir, byttet nå plass og gikk etter folket. Skysøylen som var foran dem, flyttet seg og stilte seg bak dem, 20 så den kom mellom egypternes leir og israelittenes leir. Og skyen kom med mørke, men den lyste likevel opp natten, så de ikke kom inn på hverandre hele natten. 21 Da rakte Moses hånden ut over havet, og Herren drev havet bort med en sterk østavind som blåste hele natten, så havet ble til tørt land. Vannet ble kløvd, 22 og israelittene gikk tørrskodd tvers igjennom havet. Vannet sto som en mur til høyre og venstre for dem. 23 Egypterne satte etter dem med alle faraos hester, vogner og ryttere og fulgte etter dem midt ut i havet. 24 Men ved morgenvakten så Herren ned på egypternes leir fra ildsøylen og skysøylen, og han skapte forvirring blant dem. 25 Han låste hjulene på vognene deres så det var tungt for dem å komme seg fram. Da sa egypterne: «La oss flykte fra israelittene! For Herren kjemper for dem mot egypterne.»

30 Den dagen frelste Herren Israel fra egypternes hånd. Israelittene så at egypterne lå døde på stranden. 31 Da de så det storverk Herren hadde gjort mot egypterne, fryktet folket Herren, og de trodde på Herren og på Moses, hans tjener.

20 Så tok Arons søster Mirjam, som var profet, en tromme i hånden, og alle kvinnene fulgte etter henne, slo på tromme og danset. 21 Mirjam sang i vekselsang med dem:

«Syng for Herren,
for han er høyt opphøyd,
hest og rytter kastet han i havet!»

Bønn

Gode Gud, vår kraft og styrke. Vi priser og opphøyer deg,
fordi du førte ditt folk ut fra slaveriet i Egypt
og ledet dem gjennom havet.
Takk for at du ved dåpens vann frir oss ut av dødens makt
og reiser oss opp til det nye livet
med Jesus Kristus, vår Herre.
Amen

4. Jes 55,1-11

Kom, alle tørste, kom til vannet!
Dere uten penger, kom og kjøp korn og spis!
Kom, kjøp korn uten penger,
vin og melk uten betaling!

2 Hvorfor bruke penger
på det som ikke er brød,
og arbeid på det som ikke metter?
Hør nå på meg,
så skal dere få spise det som godt er,
og fryde dere over fete retter.

3 Vend øret hit og kom til meg,
hør, så skal dere leve!
Jeg vil slutte en evig pakt med dere,
min godhet mot David står fast.

4 Se, til vitne for folkene satte jeg ham,
til fyrste og hersker over folkene.

5 Se, et folkeslag du ikke kjenner,
skal du kalle på,
et folkeslag som ikke kjenner deg,
skal løpe mot deg
for Herren din Guds skyld,
Israels Hellige, som gjør deg herlig.

6 Søk Herren mens han er å finne,
kall på ham når han er nær!

7 Den urettferdige skal vende seg bort fra sin vei,
ugjerningsmannen fra sine tanker,
og vende om til Herren, som vil vise barmhjertighet,
til vår Gud, for han er rik på tilgivelse.

8 For mine tanker er ikke deres tanker,
og deres veier er ikke mine veier,

sier Herren.

9 Som himmelen er høyt over jorden,
slik er mine veier høyt over deres veier
og mine tanker høyt over deres tanker.

10 For lik regn og snø
som faller fra himmelen
og ikke vender tilbake dit
før de har vannet jorden,
gjort den fruktbar og fått den til å spire,
gitt såkorn til den som skal så,
og brød til den som skal spise,

11 slik er mitt ord
som går ut av min munn:
Det vender ikke tomt tilbake til meg,
men gjør det jeg vil
og fullfører det jeg sender det til.

Bønn

Hellige Gud, vi kommer til deg med vår lengsel og tørst.

Du åpner din vei for alle folkeslag.

Vi takker deg for din barmhjertighet og tilgivelse
mot den som hører dine ord og vender seg til deg.

Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

5. Ordspr 8,1-8

Hør, Visdommen roper,
forstanden løfter sin røst.

2 Visdommen stiller seg på toppen av høydene,
ved veien, der stiene møtes.

3 Ved portene i byen,
der folk går inn, roper hun høyt:

4 Dere menn, jeg roper til dere,
min røst når ut til menneskene.

5 Lær klokskap, dere uerfarne,
få forstand i hjertet, dere dårer!

6 Hør, jeg taler om det som er edelt,

fra mine lepper kommer ærlige ord.

7 Min tunge taler sannhet,
mine lepper avskyr urett.

8 Hvert ord fra min munn taler om rettferd,
de er ikke svikefulle og falske.

Bønn

Rettferds Gud, din visdom roper ut mot menneskets dårskap.

Vi ber deg, la din hellige Ånd virke i oss,
så vi formes av din røst og vitner om din sannhet.

Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

6. Esek 36,24-28

Jeg henter dere fra folkeslagene, samler dere fra alle landene og fører dere hjem til deres eget land. 25 Jeg stenker rent vann på dere, så dere blir rene. Jeg renser dere for all urenhet og for alle avgudene. 26 Jeg gir dere et nytt hjerte, og en ny ånd gir jeg inni dere. Jeg tar steinhjertet ut av kroppen deres og gir dere et kjøtt hjerte i stedet. 27 Jeg gir min Ånd i dere og gjør at dere følger forskriftene mine, holder lovene mine og lever etter dem.

28 Da skal dere få bo i det landet jeg ga fedrene deres. Dere skal være mitt folk, og jeg skal være deres Gud

Bønn

Livets Gud, dine løfter varer fra slekt til slekt.

Fra alle folkeslag samler du dine barn.

Skap i oss et nytt hjerte og en ny Ånd,

så vi gjenkjenner din vilje

og tjener deg i kjærlighet.

Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

7. Esek 37,1-14

Herrens hånd kom over meg. Ved Herrens ånd førte han meg ut og satte meg ned i en dal som var full av knokler. 2 Han førte meg omkring blant dem. Se, det lå en stor mengde knokler utover dalen, og de var helt tørre. 3 Da sa han til meg: «Menneske, kan disse knoklene bli levende igjen?» Jeg svarte: «Min Herre og Gud, det vet bare du.» 4 Han sa: «Tal profetord over disse knoklene og si til dem: Tørre knokler, hør Herrens ord! 5 Så sier Herren Gud til disse knoklene: Se! Jeg lar det komme ånd i

dere, så dere blir levende. 6 Jeg fester sener på dere, legger på kjøtt, trekker hud over og gir dere åndedrett så dere blir levende. Da skal dere kjenne at jeg er Herren.»

7 Jeg talte profetord, slik jeg hadde fått påbud om. Se, jeg profeterte, og det begynte å buldre og skjelve. Knoklene la seg inn mot hverandre, knokkel mot knokkel. 8 Jeg så, og se! – det kom sener og kjøtt på dem, og hud ble trukket over. Men ånd manglet de. 9 Da sa han til meg: «Tal profetord til ånden! Menneske, tal profetisk og si til ånden: Så sier Herren Gud: Kom, ånd, fra de fire vindretninger og blås på disse drepte så de blir levende.»

10 Jeg talte profetord, slik han hadde befalt meg. Da kom det ånd i dem, så de ble levende. De reiste seg opp og sto på føttene. Det var en umåtelig stor hær.

11 Så sa han til meg: Menneske, disse knoklene er hele Israels folk. Hør hva de sier: «Våre knokler er tørket inn, vårt håp er knust. Det er ute med oss!» 12 Tal derfor profetord og si til dem: Så sier Herren Gud: Se, mitt folk, jeg åpner gravene deres og lar dere stige opp av grav. Så fører jeg dere til Israels land. 13 Mitt folk, dere skal kjenne at jeg er Herren når jeg åpner gravene deres og lar dere stige opp av grav! 14 Jeg gir dere min ånd så dere blir levende, og lar dere finne hvile i deres eget land. Da skal dere kjenne at jeg, Herren, har talt og satt det i verk, sier Herren.

Bønn

Gud, vårt håp i liv og død.
Styrk din kirke ved din hellige Ånd,
så den taler livets ord i dødens verden,
inntil du gir det tørre støvet ny kraft
og reiser oss opp på oppstandelsens dag.
Ved Jesus Kristus, vår Herre:

Amen

8. Rom 6,3-11

Eller vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død? 4 Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv. 5 Har vi vokst sammen med Kristus i en død som er lik hans, skal vi være ett med ham i en oppstandelse som er lik hans. 6 Vi vet at vårt gamle menneske ble korsfestet med ham, for at den kroppen som er underlagt synden, skulle tilintetgjøres og vi ikke lenger skulle være slaver under synden. 7 For den som er død, er befridd fra synden. 8 Er vi døde med Kristus, tror vi at vi også skal leve med ham. 9 Vi vet jo at når Kristus er oppreist fra de døde, så dør han ikke mer; døden har ikke lenger makt over ham. 10 For døden han døde, den døde han for synden, én gang for alle, men livet han lever, det lever han for Gud. 11 På samme måte skal dere regne dere som døde for synden, men som levende for Gud i Kristus Jesus.

9. Mark 16,1-8

Da sabbaten var over, kjøpte Maria Magdalena og Maria, Jakobs mor, og Salome velluktende oljer for å gå og salve ham. 2 Tidlig om morgenen den første dagen i uken kom de til graven da solen gikk opp. 3 De sa til hverandre: «Hvem skal vi få til å rulle bort steinen fra inngangen til graven?» 4 Men da de så opp, fikk de se at steinen var rullet fra. Den var meget stor. 5 Da de kom inn i graven, så de en ung mann sitte på høyre side, kledd i en hvit, lang kjortel, og de ble forferdet. 6 Men han sa til dem: «Vær ikke forferdet! Dere leter etter Jesus fra Nasaret, den korsfestede. Han er stått opp, han er ikke her. Se, der er stedet hvor de la ham! 7 Men gå og si til disiplene hans og til Peter: 'Han går i forveien for dere til Galilea. Der skal dere få se ham, slik som han sa dere.'» 8 Da gikk de ut og flyktet bort fra graven, skjelvende og ute av seg. De sa ikke et ord til noen, for de var redde.

Veiledning til tredagershøytiden – skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/påskenenatt

Tredagershøytiden

Fastetiden, som varer i 40 dager (minus søndagene) fra askeonsdag, munner ut i de tre siste dagene før påskedag; skjærtorsdag, langfredag og påskeaften/-natt. Disse kalles tradisjonelt De tre hellige dagene, på latin *Triduum Sacrum* eller *Triduum Paschale*. Disse tre dagene har i kirkelig tradisjon vært sett som en egen kirkeårstid, og gudstjenestene disse dagene utgjør en liturgisk helhet med en indre teologisk og dramaturgisk sammenheng.

Hele den stille uke har blikket vendt mot Jesu lidelse, død og oppstandelse. Dette strekker seg i én bevegelse gjennom de tre dagene. Gudstjenestene er bundet sammen ved at det som begynner skjærtorsdag ikke avsluttes før påskeropet lyder påskenenatt: «Kristus er oppstanden!» Disse tre dagene er avhengig av hverandre for å utgjøre hele påskehistorien. Påskedag fødes ut av hele dette forløpet, fra fellesskapet ved nattverdmåltidet, via lidelse og korsfestelse til død og gravlegging. Påskens jubel henter slik sin kraft og kilde fra hele tredagershøytiden. Samtidig er pulsen i tredagershøytiden en puls fram og tilbake, slik som livet er. Lidelsen tar ikke slutt, men alt settes i spill i kraft av handlingen som skjer. Påskenenatten proklamerer den oppstandne Kristus midt i en verden som lider, kjemper og venter på frihet. Tredagershøytiden er rammen om dette, og evangeliet er innholdet.

Dette kommer til uttrykk i gudstjenestene ved at de griper inn i hverandre og fremstår som en fortsettelse. Avslutningen på skjærtorsdag, med avdekkingen av alteret, forbereder og foregriper liturgien på langfredag. Innledningen neste dag er derfor svært enkel, og menigheten som går fra hverandre i mørke på langfredag, møtes også i mørke på påskenenatt. Hverken skjærtorsdag eller langfredag har derfor en avsluttende velsignelse. Dette understreker det som er annerledes med disse dagene, men også at de tre dagene sees som en helhet. Dersom det er flere kirker i et sogn eller flere menigheter har felles gudstjenester, kan det vurderes å velge én kirke til hele tredagershøytiden, som eventuelt kan gå på omgang. Dette er likevel ingen forutsetning.

Mange steder vil det ikke være gudstjeneste alle de tre dagene. I slike tilfeller vil det for mange være mest naturlig å la gudstjenesten avsluttes på vanlig måte. Menigheten må selv ta stilling til i hvor stor grad gudstjenestene skal preges av tredagershøytiden, altså at hver gudstjeneste sees som en helhet.

Skjærtorsdag

Skjærtorsdag markerer feiringen av nattverdens innstiftelse. Det er blitt mest vanlig i Den norske kirke å feire denne messen om kvelden.

Skjærtorsdags *navn* kommer fra *skir/a=ren* og peker antagelig på da Jesus vasket disiplenes føtter. Nattverden kan også uttrykke en åndelig renselse.

Måltid

Der menighetsrådet gjør vedtak om det, kan man på skjærtorsdag inkludere en form for måltid i forkant av gudstjenesten. Det kan være ved et bord knyttet til selve nattverden, eller et fullt måltid i kirkerommet eller et tilstøtende rom. Måltidet kan godt inneholde forskjellige innslag for eksempel sanger og dikt. Hvor og hvordan man vil gjøre dette vil også avhenge av den enkeltes kirkes utforming. Måltidet bør avsluttes på en måte som gir en naturlig overgang til gudstjenesten.

Fotvasking

Der menighetsrådet gjør vedtak om det, kan fotvasking være et eget ledd under skjærtorsdagsgudstjenesten. Det anbefales at denne legges etter kunngjøringene. Den enkelte menighet tilpasser utførelsen ut fra lokale forhold, tradisjoner og ressurser.

Fotvasking kan gjennomføres som en dramatisering av teksten fra kap 13, v 1-15 i Johannesevangeliet. Det anbefales at denne teksten leses før handlingen utføres. Lesningen bør fordeles mellom tre personer, én som forteller handlingsforløpet, og to som ivaretar dialogen mellom Jesus og Peter.

Eksempel på gjennomføring

Fotvasking bør være avtalt med alle medvirkende på forhånd og alt praktisk forberedes godt før gudstjenesten. Handlingen kan utføres i stillhet eller ledsages av egnet vokal- eller instrumentalmusikk.

Medvirkende:

- Liturg og medliturg, som utfører fotvaskingen
- 4-5 personer fra menighet eller stab som blir vasket
- Tre tekstlesere fra de medvirkende eller fra andre i menigheten.

Utstyr:

- Stoler,
- Et lite bord,
- Et romslig linhåndkle, vaskefat og kanne med lunkent vann, gjerne tilsatt en godluktene olje.

Handlingen kan innledes med følgende eller liknende ord:

L: **vendt mot menigheten**: I denne natt, da Jesus Kristus feiret den første nattverden, bøyde han seg ned foran disiplene og vasket deres føtter. Han sa til dem: «Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre.» La oss minnes hvordan Jesus viste tjenersinn, omsorg og kjærlighet like til det siste.

Teksten fra Joh 13, 1-15 leses.

Handlingen kan avsluttes med følgende eller liknende ord

ML/L: **vendt mot menigheten**

Jesus sier: «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre. Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre. Ved dette skal alle forstå at dere er mine disipler: at dere har kjærlighet til hverandre.» (Joh 13, 34-35).

Før gudstjenesten plasseres et riktig antall stoler i koret eller på et sted som er godt synlig for menigheten. Samtidig med at de medvirkende går frem til sine plasser, får liturgen hjelp av medliturgen til å knytte et romslig lindhåndkle som et forkle på albaen. Medliturgen henter et vaskefat og en kanne med lunket vann fra et sidebord.

Liturgen kneler foran den enkeltes føtter. Medliturgen setter vaskefatet på gulvet under foten som skal vaskes. Liturgen holder rundt foten mens medliturgen heller vann over. Liturgen tørker foten med et håndkle. Dette gjentas ved hver av de medvirkende.

Når handlingen skal avsluttes setter medliturgen vaskefat og kanne tilbake på sidebordet, og liturgen tar av seg forkledet og legger det til side. Deretter avsluttes handlingen og de medvirkende går tilbake til sine plasser.

Skriftemål

Synsbejennelsen kan utvides med allment skriftemål i denne gudstjenesten.

Se Gudstjenestebok 1992 del 1, kap IV, s 259 ff.

Anbefalte elementer er Salme 51, 3-11 (veksellesning), Ordet om binde- og løsemakten (Joh 20, 22-23), Syndstilgivelse og absolusjon samt Avslutningsord (Fil 1,6).

Avdekking av alteret

Avdekkingen kan innledes med følgende eller liknende ord:

L/ML: Så kom Jesus sammen med disiplene til et sted som heter Getsemane, og han sa til dem: «Sett dere her mens jeg går dit bort og ber.» Han tok med seg Peter og de to Sebedeus-sønnene, og han ble grepet av sorg og gru. Da sa han til dem: «*Min sjel er tynget til døden av sorg. Bli her og våk med meg!*» (Matt 26, 36-38)

Deretter sløkkes alterlysene. Der det er mulig dempes også elektriske lys.

Under avdekkingen kan det være vokal - eller instrumentalmusikk eller stillhet. De tjenestegjørende kan ta av seg stola/messehagel og gå ut med dette i sakristi eller annet tilstøtende rom.

Følgende liturgisk utstyr bæres ut:

- Prosesjonskors og prosesjonslys
- Liturgiske tekstiler på prekestol og lesepult
- Alterlys, blomster, Bibel, alterbok, nattverdutstyr

- Tekstiler på alter, prekestol og lesepult

Dersom tekstilene på alteret ikke eller vanskelig lar seg fjerne, kan det alternativt dekket med et sort klede.

Kirkerommet kan være åpent en stund etter gudstjenesten for stillhet og bønn. Lys i lysglobe eller annet lystenningssted kan være tent, som symbol på fortsatt tilbedelse.

Langfredag

Gudstjenesten på langfredag er først og fremst preget av enkelhet, alvor og høytid.

Stillhet er en viktig bestanddel denne dagen, og en bør legge ekstra vekt på hvor og hvordan stillheten kan komme til uttrykk. Særlig i forkant og etterkant av gudstjenesten bør det opplyses om at kirken er stille for bønn og meditasjon.

Ordningen gir anledning til både å spille et preludium og postludium, men disse kan gjerne erstattes av eller kombineres med stillhet. Der lokale forhold ligger til rette for det, kan man også følge tradisjonen med at orgelet tier denne dagen, slik at bare vokalmusikk høres.

Gudstjenesten har to hoveddeler; lesningen av lidelseshistorien og menighetens forbønn. Som en tredje hoveddel kan føyes til en meditasjon over korset.

Tekstlesning og forbønn

Sentrum i gudstjenesten er lesningen av lidelseshistorien. Det er tradisjon tilbake til middelalderen at denne leses ved en meget enkel dramatisering av teksten. Den blir da fordelt på tre tekstlesere. Evangelisten (E) leser alle beskrivende avsnitt i teksten, Kristus (K) leser Jesu replikker og «forsamlingen» (F) leser replikkene fra alle de andre som opptrer i teksten. Tekstene er også mulig å synge/messe.

Tekstleserne kan med fordel stå på forskjellige steder i koret eller foran i kirken. Hvert enkelt kirkerom er med å bestemme hvilken plassering som er god, og man bør i god tid på forhånd se på hvilken type plassering som kan egne seg. For eksempel kan evangelisten stå ved lesepulten, den som leser Jesu replikker foran alteret eller alterringen og den som leser øvrige replikker på motsatt side av evangelisten.

Helt fra oldkirken har en viktig side ved langfredagsgudstjenesten vært en omfattende forbønn for verden og alle dem som er i nød. I vår tradisjon har denne bønne fått form av litaniet, på samme måte som i fastetiden. Litaniet følges gjennom fastetiden av fastekollekten, men på langfredag er det en mer aktualiserende bønn som setter Jesu lidelse og død i sammenheng med den nød vi erfarer i dagens verden. Det er også mulig å be en mer omfattende forbønn i forlengelsen av litaniet, som forberedes lokalt. En mer omfattende forbønn er i vår tid noen steder også satt inn i rammen om en lokal korsvandring, som kan følge på gudstjenesten i kirken.

Meditasjon over korset

I menigheter hvor man gjør vedtak om å ha en meditasjon ved korset, bør dette forberedes grundig på forhånd. Dette leddet kan legges mellom tekstlesninger og forbønn, alternativt etter forbønne.

Menigheten bør fortrinnsvis ha laget til et stort kors som kan plasseres foran i koret, helst i en fot. Dersom det ikke kan reises opp, kan det alternativt legges mot alterringen, eller to medliturger kan holde det oppreist. Dersom en ikke har noe annet kors, kan prosesjonskorset brukes. I kirker der det finnes et større permanent krusifiks foran i kirken, kan også dette gjerne brukes.

Dersom korset er løst, kan det bæres inn i prosesjon. Liturgen går da ned til inngangen og møter korsbærerne. Så går de i prosesjon mot koret. Nær døren, midt i kirken og ved inngangen til koret stopper prosesjonen, og dialogen mellom liturg og menighet følger. Deretter blir korset plassert i koråpningen eller foran alterringen. En annen måte å begynne på er at korset står eller ligger øverst i koret fra begynnelsen av gudstjenesten. Det kan da gjerne være tildekket, og dialogen mellom prest og menighet kan følges av at korset blir avdekket. På hver side av korset kan det plasseres et lys.

Når korset er satt opp, kan menigheten inviteres til å meditere over det på ulikt vis. Man kan bli værende i benken i stille bønn, og det kan også legges til rette for at menigheten kan knele i benkene. De som ønsker det kan også gå opp til korset en på rekke og ved en enkel knebøy, gjøre korsets tegn eller på andre måter vise korset ærbødighet. Korset som er satt opp representerer Kristus som hang på det, og å vise korset ære er å tilbe ham.

Under korsmeditasjonen har det vært vanlig å fremføre ulike hymner. En salme som tradisjonelt synges i denne sammenheng er *Tunge lat din lovsong prisa* (N 2013 164). Det kan også synges for eksempel *Hill deg frelser og forsoner* (N 2013 173) eller andre passende salmer.

Påskennatt

Påskevigilien er den eldste kjente form for vigilie (våkenatt) som er kjent i kirken, og har røtter tilbake til det andre århundre. Store deler av Det gamle testamente ble da lest gjennom natten. Dåp av nye kristne fant også sted i denne gudstjenesten.

I vår tid er liturgien for våkegudstjenesten på påskeaften restaurert, og består nå av følgende hoveddeler:

1. Innledning med lysseremoni
2. Lesning av tekster fra det gamle testamente samt fra romerbrevet og evangeliet
3. Dåp eller påminnelse om dåp
4. Nattverdfeiring

Liturgien kan gjøres enkel eller mer omfattende etter hvilke ressurser og prioriteringer som finnes i menigheten. Den kan også feires både i en mer høytidelig eller mer uformell form. Dersom gudstjenesten for eksempel inngår i rammen av en påskeleir eller lignende, kan den innledende lysseremonien forenkles, og tekstlesningene kan ha form mer av en sammenhengende fortelling om Guds gjerninger. I så fall kan bønnene etter hver lesning kuttes. Det anbefales at gudstjenesten forberedes grundig, også med tanke på hvilke liturgiske valg som blir gjort.

Hvis det vedtas lokalt, kan det også brukes røkelse under gudstjenesten.

Tidspunktet for gudstjenesten er normalt rundt midnatt, det vil si at den vanligvis ikke bør starte tidligere enn kl. 23. Dersom en lokalt har spesielle grunner for det, kan det likevel vedtas at den begynner tidligere på kvelden, men helst ikke før mørkets frembrudd. Alternativt kan den begynne tidlig på morgenen, gjerne før soloppgang.

Innledende del – velsignelse av påskelyset

Det bør avgjøres lokalt hvordan gudstjenesten skal begynne. En enkel variant er at menigheten på forhånd er gått inn i den mørklagte kirken. Lyset kan så tennes i våpenhuset eller nederst i kirken, slik det er foreskrevet. Alternativt kan menigheten samles foran kirken og begynne gudstjenesten der. Alle bør på forhånd få utdelt et lys. Dette tennes fra påskelyset under prosesjonen inn.

Om ønskelig kan påskelyset tennes fra *Den nye ild*. Et lite bål, som er tent i en bålpanne, eller eventuelt et annet lys, kan tennes utenfor eller nederst i kirken. Liturgen begynner med en kort hilsen og en bønn over ilden. Det kan gjøres med følgende eller lignende ord:

L: Kjære menighet, i denne påskenatt, da Jesus Kristus gikk over fra døden til livet, innbys vi, sammen med kristne over hele verden, til å møtes for å våke og be. Vi skal bli minnet om Guds gjerninger og feire det store mysteriet at kjærligheten er sterkere enn døden.

La oss be:

Gud, du gav ved din Sønn alle som tror en hellig ild. Vi ber deg, forny oss i denne hellige natt og la din kjærlighets ild flamme opp i oss, tent av glede og håp fra ditt himmelske lys, i denne natt, i dagen som kommer og i all evighet.

M: Amen.

Vigilien – tekstlesningene

En viktig del av gudstjenesten er lesningen av sentrale tekster som forteller fra frelseshistorien. Tekstene fra 1 Mos 1 og 2 Mos 14 skal normalt alltid leses. I tillegg kan man velge en eller flere, i alt inntil sju tekster. De kan leses på en enkel måte, som en form for fortsettelsesfortelling, eller i en mer høytidelig versjon, der det blir bedt en bønn etter hver tekst. Det bør helst være flere tekstlesere, slik at fortellingen får flere stemmer.

I tillegg kommer epistelteksten fra Rom 6 og evangelieteksten. Ved inngangen til epistelen tennes lyset i kirken, og menigheten slukker sine lys.

Dåp og dåpspåminnelse

Dåpen er et viktig fokus i påskenattsgudstjenesten. Mange steder er det vanlig å ha dåp av voksne, spesielt konfirmanter i denne gudstjenesten. Dåpen skjer da etter ordning for dåp i hovedgudstjenesten, med de tilpasningene som er gitt i ordningen for påskenatt.

Dersom det ikke er dåp, fungerer leddet som en påminnelse om dåpen som deltakelse i Kristi oppstandelse og inngang til påskeleden.

Nattverd

Nattverdfeiringen foregår på vanlig måte.

Ved inngangen til nattverdfeiringen kan alterlysene tennes, hvis det ikke har skjedd under Gloria. Dersom det er bestemt lokalt, kan også alteret dekket, som en motsats til avdekkingen av alteret på skjærtorsdag. Duk(er) blir lagt på plass, deretter lys og blomster og til slutt nattverdkar samt brød og vin. Hvis en velger denne varianten, er det viktig å øve på forhånd.

Utsendelse

Den vanlige måten å avslutte gudstjenesten er at menigheten går syngende sammen ut i prosesjon. Lysene, som ble slukket etter lesningene, blir tent på ny fra påskelyset, og menigheten følger på prosesjonskorset. Når alle er kommet ut, avsluttes gudstjenesten med påkehilsenen. Der forholdene ligger til rette for det, kan man også velge å la prosesjonen gå en runde rundt hele kirken før den avsluttes foran inngangen.